ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)

της 30ής Ιουνίου 2011 *

Στην υπόθεση C-485/09,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Finanzgericht Hamburg (Γερμανία) με απόφαση της 27ης Οκτωβρίου 2009, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο την 1η Δεκεμβρίου 2009, στο πλαίσιο της δίκης

Viamex Agrar Handels GmbH

κατά

Hauptzollamt Hamburg-Jonas,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Rosas, προεδρεύοντα του έκτου τμήματος, U. Lõhmus (εισηγητή) και P. Lindh, δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

γενικός εισαγγελέας: P. Mengozzi
γραμματέας: K. Malacek, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 30ής Νοεμβρίου 2010,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η Viamex Agrar Handels GmbH, εκπροσωπούμενη από τον K. Landry, Rechtsanwalt,

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους F. Wilman και B. Schima,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του κεφαλαίου VII, σημείο 48, παράγραφος 5, του παραρτήματος της οδηγίας 91/628/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Νοεμβρίου 1991, για την προστασία των ζώων κατά τη μεταφορά

και για την τροποποίηση των οδηγιών 90/425/ΕΟΚ και 91/496/ΕΟΚ (ΕΕ L 340, σ. 17), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 95/29/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 1995 (ΕΕ L 148, σ. 52, στο εξής: οδηγία 91/628), καθώς και του άρθρου 5, παράγραφος 3, του κανονισμού (ΕΚ) 615/98 της Επιτροπής, της 18ης Μαρτίου 1998, για ειδικές λεπτομέρειες εφαρμογής του καθεστώτος των επιστροφών κατά την εξαγωγή όσον αφορά την καλή μεταχείριση των ζωντανών βοοειδών κατά τη μεταφορά (ΕΕ L 82, σ. 19).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Viamex Agrar Handels GmbH (στο εξής: Viamex) και του Hauptzollamt Hamburg-Jonas (κεντρικό τελωνείο Hamburg-Jonas) σχετικά με επιστροφές κατά την εξαγωγή ζωντανών βοοειδών στην Αίγυπτο.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ενώσεως

3 Το άρθρο 13, παράγραφος 9, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού (ΕΟΚ) 805/68 του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1968, περί κοινής οργανώσεως αγοράς στον τομέα του βοείου κρέατος (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/003, σ. 72), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 2634/97 του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1997 (ΕΕ L 356 σ. 13, στο εξής: κανονισμός 805/68), προβλέπει ότι η καταβολή της επιστροφής κατά την εξαγωγή ζωντανών ζώων εξαρτάται από την τήρηση της κοινοτικής νομοθεσίας σχετικά με την καλή μεταχείριση των ζώων και, ειδικότερα, την προστασία τους κατά τη μεταφορά.

4 Οι λεπτομέρειες εφαρμογής του κανονισμού 805/68 προσδιορίστηκαν με τον κανονισμό 615/98.

5 Το άρθρο 1 του κανονισμού 615/98 προβλέπει ότι η καταβολή των επιστροφών κατά την εξαγωγή ζωντανών βοοειδών εξαρτάται από την τήρηση, κατά τη μεταφορά των ζώων μέχρι την πρώτη εκφόρτωση στην τρίτη χώρα του τελικού προορισμού, των διατάξεων της οδηγίας 91/628/ΕΟΚ και των διατάξεων του εν λόγω κανονισμού.

6 Κατά το άρθρο 5, παράγραφος 3, του κανονισμού 615/98, η επιστροφή εξαγωγής δεν καταβάλλεται για τα ζώα τα οποία πεθαίνουν κατά τη μεταφορά ή για τα οποία η αρμόδια αρχή, έχοντας υπόψη τα έγγραφα που αναφέρονται στην παράγραφο 2 του εν λόγω άρθρου 5, τις εκθέσεις των ελέγχων που αναφέρονται στο άρθρο 4 του κανονισμού αυτού και/ή οποιοδήποτε άλλο στοιχείο το οποίο διαθέτει σχετικά με την τήρηση των διατάξεων του άρθρου 1 του εν λόγω κανονισμού, θεωρεί ότι δεν έχει τηρηθεί η οδηγία 91/628.

7 Η ενάτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 91/628 αναφέρει ότι «οι προτεινόμενοι κανόνες πρέπει να εξασφαλίζουν αποτελεσματικότερη προστασία των ζώων κατά τη μεταφορά».

8 Το άρθρο 2, παράγραφος 2, της οδηγίας 91/628 προβλέπει τους ακόλουθους ορισμούς:

«α) “μεταφορικό μέσο”: τα μέρη των οδικών οχημάτων, σιδηροδρομικών οχημάτων, σκαφών και αεροσκαφών που χρησιμοποιούνται για τη φόρτωση και τη μεταφορά των ζώων, καθώς και τα κιβώτια χερσαίας, θαλάσσιας ή εναέριας μεταφοράς·

β) “μεταφορά”: κάθε μετακίνηση ζώου με μεταφορικό μέσο, η οποία περιλαμβάνει φόρτωση και εκφόρτωση του ζώου·

[…]

ζ) “ταξίδι”: η μετακίνηση από τον τόπο αναχώρησης στον τόπο προορισμού·

«η) “διάρκεια ανάπαυσης”: το συνεχές χρονικό διάστημα κατά τη διάρκεια ταξιδιού, κατά τη διάρκεια του οποίου τα ζώα δεν μετακινούνται με μεταφορικό μέσο·

[…]».

9 Το κεφάλαιο VII του παραρτήματος της οδηγίας 91/628, με τίτλο «Διαστήματα ποτίσματος και παροχής τροφής και διάρκεια ταξιδίου και ανάπαυσης», ορίζει στο σημείο του 48:

«1. Οι απαιτήσεις του παρόντος κεφαλαίου εφαρμόζονται στη μεταφορά των ζωικών ειδών που αναφέρονται στο άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο α΄, πλην των αεροπορικών μεταφορών, οι προδιαγραφές περί των οποίων περιέχονται στο κεφάλαιο Ι.Ε, σημεία 27 έως 29.

2. Η διάρκεια του ταξιδίου των ζώων των ειδών που αναφέρονται [στην παράγραφο] 1 δεν πρέπει να υπερβαίνει τις 8 ώρες.

3. Η ανώτατη διάρκεια του ταξιδίου που αναφέρεται [στην παράγραφο] 2 μπορεί να παρατείνεται αν το όχημα που χρησιμοποιείται για τη μεταφορά πληροί τους ακόλουθους πρόσθετους όρους:

[…]

— το όχημα μεταφέρει επαρκή ποσότητα ζωοτροφών ανάλογα με τα μεταφερόμενα ζωικά είδη και τη διάρκεια του ταξιδίου,

[…]

4. Όταν χρησιμοποιείται οδικό όχημα που πληροί τους όρους [της παραγράφου] 3, τα διαστήματα ποτίσματος και παροχής τροφής καθώς και η διάρκεια του ταξιδίου και αναπαύσεως είναι οι εξής:

   α) στους μη απογαλακτισμένους μόσχους, αμνούς, ερίφια και πώλους, […], καθώς και στα μη απογαλακτισμένα χοιρίδια […]

   β) η διάρκεια μεταφοράς των χοίρων [...]

   γ) η διάρκεια μεταφοράς των [κατοικιδίων] μονόπλων […]

   δ) σε όλα τα άλλα ζώα των ειδών που αναφέρονται [στην παράγραφο] 1 πρέπει να παρέχεται, ύστερα από 14 ώρες μεταφοράς, επαρκής χρόνος αναπαύσεως, τουλάχιστον μιας ώρας, ιδίως για να ποτίζονται και, αν χρειάζεται, να [σιτίζονται]. Μετά από αυτόν το χρόνο αναπαύσεως, το ταξίδι μπορεί να συνεχίζεται για άλλες 14 ώρες.

5. Μετά την καθορισμένη διάρκεια ταξιδιού, τα ζώα πρέπει να εκφορτώνονται και να τους παρέχεται τροφή, νερό και χρόνος ανάπαυσης τουλάχιστον 24 ωρών.

6. Τα ζώα δεν πρέπει να μεταφέρονται σιδηροδρομικώς εάν η μέγιστη διάρκεια ταξιδίου υπερβαίνει εκείνη που προβλέπεται [στην παράγραφο] 2. Ωστόσο, εφαρμόζονται οι διάρκειες ταξιδίου που προβλέπονται [στην παράγραφο] 4 εφόσον τηρούνται οι προϋποθέσεις που προβλέπονται [στις παραγράφους] 3 και 4, εξαιρουμένων των περιόδων ανάπαυσης.

7. α) Τα ζώα δεν πρέπει να μεταφέρονται διά θαλάσσης, εφόσον η μέγιστη διάρκεια του ταξιδίου υπερβαίνει εκείνη που προβλέπεται [στην παράγραφο] 2, εκτός αν τηρούνται οι προϋποθέσεις που προβλέπονται [στις παραγράφους] 3 και 4, εξαιρουμένων της διαρκείας του [ταξιδίου] και των περιόδων αναπαύσεως.

β) Σε περίπτωση θαλάσσιας μεταφοράς που συνδέει τακτικά και απευθείας δύο γεωγραφικά σημεία της Κοινότητας με τη βοήθεια οχημάτων που φορτώνονται στα πλοία χωρίς να εκφορτώνονται τα ζώα, πρέπει να προβλέπεται, για τα ζώα, διάρκεια αναπαύσεως 12 ωρών μετά την εκφόρτωσή τους στο λιμένα προορισμού ή στην άμεση γειτονία του, εκτός αν η διάρκεια της θαλάσσιας μεταφοράς εντάσσεται στο γενικό πρόγραμμα των [παραγράφων] 2 έως 4.

8. Οι διάρκειες ταξιδιού που αναφέρονται [στις παραγράφους] 3, 4 και 7, στοιχείο β΄, μπορεί να παρατείνονται κατά 2 ώρες προς το συμφέρον των ζώων, ανάλογα ιδίως με την εγγύτητα του τόπου προορισμού.

[…]»

Το εθνικό δίκαιο

10 Το διάταγμα περί προστασίας των ζώων κατά τη μεταφορά (Tierschutztransportv erordnung), της 25ης Φεβρουαρίου 1997 (*BGBl.* I, σ. 348), το οποίο ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης, προέβλεπε στο άρθρο του 24, όσον αφορά τον περιορισμό των μεταφορών, τα εξής:

«1. Αν ο τόπος αναχώρησης και ο τόπος προορισμού βρίσκονται στο εσωτερικό της χώρας, η διάρκεια της μεταφοράς των εκτρεφομένων ζώων που προορίζονται για σφαγή δεν μπορεί να υπερβαίνει τις 8 ώρες. […]

2. Για τη μεταφορά εκτρεφομένων ζώων εκτός αυτών που αναφέρονται στην παράγραφο 1, ο αποστολέας και ο μεταφορέας πρέπει να εξασφαλίζουν ότι, μετά από διάρκεια ταξιδίου το πολύ 8 ωρών, τα εκτρεφόμενα ζώα θα εκφορτωθούν και στο πλαίσιο 24ωρης αναπαύσεως θα ταϊστούν και θα ποτιστούν, αυτό δε σε σημείο στάσης το οποίο έχει επιτραπεί από την αρμόδια αρχή […]

[…]

5. Οι παράγραφοι 2 και 3, σε συνδυασμό με το παράρτημα 2 που αφορά την εκφόρτωση και τον χρόνο ανάπαυσης, δεν εφαρμόζονται στις οδικές και θαλάσσιες μεταφορές [ζώων].»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

11 Στις 12 Οκτωβρίου 2000, η Viamex δήλωσε στο Hauptzollamt Itzehoe την εξαγωγή προς την Αίγυπτο 20 ζωντανών βοοειδών και ζήτησε, στις 26 Οκτωβρίου 2000, τη χορήγηση επιστροφής κατά την εξαγωγή ενώπιον του Hauptzollamt Hamburg-Jonas (στο εξής: Hauptzollamt). Τα ζώα αυτά είχαν μεταφερθεί σιδηροδρομικώς από το Husum (Γερμανία) στο Rasa (Κροατία) προτού επιβιβαστούν επί πλοίου.

12 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι, κατά το δελτίο μεταφοράς, η μεταφορά των ζώων στο Husum πραγματοποιήθηκε στις 12 Οκτωβρίου 2000 μεταξύ 11:30 και 18:00. Το τραίνο εγκατέλειψε το Husum κατά τις 20:10. Μετά από στάση στις 13 Οκτωβρίου 2000 στο Jesenice (Σλοβενία), όπου τα ζώα ποτίστηκαν και σιτίστηκαν μεταξύ 21:00 και 22:30, ο σιδηρόδρομος έφθασε στις 14 Οκτωβρίου 2000, κατά τις 5:30, στο Rasa.

13 Με απόφαση της 9ης Αυγούστου 2005, το Hauptzollamt, μετά από εξέταση του εν λόγω δελτίου, απέρριψε την αίτηση για τη χορήγηση επιστροφής με την αιτιολογία ότι η εν λόγω μεταφορά διήρκεσε 33 ώρες και 20 λεπτά και, επομένως, υπερέβη τη μέγιστη διάρκεια μεταφοράς των 28 ωρών που προβλέπεται στο κεφάλαιο VII, σημείο 48, του παραρτήματος της οδηγίας 91/628.

14 Με την ένστασή της κατά της αποφάσεως αυτής, η Viamex ισχυρίστηκε, μεταξύ άλλων, ότι η διάρκεια της σιδηροδρομικής μεταφοράς ήταν σύμφωνη προς τις εθνικές διατάξεις και ήταν παράνομο να της αρνούνται την επιστροφή κατά την εξαγωγή.

15 Με απόφαση της 24ης Μαΐου 2006, το Hauptzollamt απέρριψε την εν λόγω ένσταση με την αιτιολογία ότι, στο πλαίσιο ελέγχου των σιδηροδρομικών μεταφορών, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διαπίστωσε ότι η μέση διάρκεια μεταφοράς από το Husum στο Rasa ανέρχεται σε 36 ώρες και 35 λεπτά, ενώ, σύμφωνα με τα δρομολόγια των μεταφορών ζώων που προσκόμισε το τμήμα «κάργκο» των γερμανικών σιδηροδρόμων στις κτηνιατρικές αρχές, η διάρκεια της επίδικης στο πλαίσιο της κύριας δίκης μεταφοράς έφθασε τις 34 ώρες και 41 λεπτά. Φαίνεται επομένως ότι όχι μόνον η εν λόγω μεταφορά υπερέβη τη μεγίστη διάρκεια μεταφοράς που προβλέπει η οδηγία 91/628 αλλ' ότι, επιπλέον, η περίοδος ανάπαυσης των 24 ωρών που επιβάλλονται από την εν λόγω οδηγία, οσάκις έχει συμπληρωθεί η μεγίστη διάρκεια μεταφοράς, δεν τηρήθηκε.

16 Με την ασκηθείσα στις 26 Ιουνίου 2006 προσφυγή της, η Viamex τόνισε εκ νέου ότι, σύμφωνα με τις εθνικές διατάξεις περί μεταφοράς της οδηγίας 91/628 στη γερμανική έννομη τάξη, οι σχετικές με τον χρόνο αναπαύσεως και τη διάρκεια της μεταφοράς διατάξεις δεν εφαρμόζονται στις σιδηροδρομικές μεταφορές.

17 Κατά το Finanzgericht Hamburg, η επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης εξαρτάται από το αν η Viamex παρέβη τους κανόνες που διατυπώνονται στο κεφάλαιο VII,

σημείο 48, παράγραφος 5, του παραρτήματος της οδηγίας 91/628, κατά τους οποίους, μετά την καθορισμένη διάρκεια ταξιδίου, τα ζώα πρέπει να εκφορτώνονται, να τους παρέχεται τροφή, νερό, καθώς και χρόνος ανάπαυσης τουλάχιστον 24 ωρών. Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν είναι δυνατόν να συναχθεί από τη συστηματική θέση της διατάξεως αυτής ότι αυτή εφαρμόζεται μόνο στις οδικές μεταφορές.

18 Εξάλλου, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν, σε περιπτώσεις όπως αυτή της υποθέσεως της κύριας δίκης, υποχρεούται να ελέγχει αν η αρμόδια εθνική αρχή εφάρμοσε τη διάταξη του άρθρου 5, παράγραφος 3, του κανονισμού 615/98 σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας. Κατά τη γνώμη του, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει σχετικώς ότι ορισμένες παραβάσεις, μεταξύ άλλων αυτές που δεν προκαλούν τον θάνατο των ζώων, δεν καταλήγουν αυτομάτως στην απώλεια του δικαιώματος επιστροφής κατά την εξαγωγή, οπότε η αρμόδια αρχή οφείλει να αποφαίνεται επί της διατηρήσεως, της μειώσεως ή της αρνήσεως χορηγήσεως αυτής της επιστροφής στο πλαίσιο της τηρήσεως της εν λόγω αρχής.

19 Υπό τις συνθήκες αυτές το Finanzgericht Hamburg αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Εφαρμόζεται στις σιδηροδρομικές μεταφορές το σημείο 48, [παράγραφος 5], του κεφαλαίου VII του παραρτήματος της οδηγίας 91/628 […];

2) Οσάκις επιλαμβάνεται περιπτώσεων κατά τις οποίες η παράβαση της οδηγίας 91/628 […] δεν προκάλεσε τον θάνατο των ζώων, υποχρεούται το εθνικό δικαστήριο, εν γένει, να εξετάζει αν η αρμόδια αρχή του κράτους μέλους εφάρμοσε το άρθρο 5, παράγραφος 3, του κανονισμού [615/98] σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

20 Με το πρώτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν το Δικαστήριο αν το κεφάλαιο VII, σημείο 48, παράγραφος 5, του παραρτήματος της οδηγίας 91/628 έχει εφαρμογή στις σιδηροδρομικές μεταφορές.

21 Η Viamex στηρίζεται σε συστηματική ερμηνεία του εν λόγω κεφαλαίου και θεωρεί ότι η παράγραφος 5 του σημείου του 48 δεν είναι εφαρμόσιμη σ' αυτό το είδος μεταφορών. Κατ' αυτήν, σύμφωνα με την εν λόγω ερμηνευτική μέθοδο, το σημείο αυτό αφορά, στις παραγράφους του 2 έως 5, τη μεταφορά με καμιόνια, στις παραγράφους του 6 και 7, αντιστοίχως, τις σιδηροδρομικές και θαλάσσιες μεταφορές, ενώ οι παράγραφοί του 8 και 9 αφορούν όλα τα μεταφορικά μέσα.

22 Σχετικώς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το κεφάλαιο VII, σημείο 48, παράγραφος 5, του παραρτήματος της οδηγίας 91/628 ορίζει γενικώς ότι, μετά την καθορισμένη διάρκεια ταξιδίου, τα ζώα πρέπει να εκφορτώνονται, να τους παρέχεται τροφή, νερό και χρόνος ανάπαυσης τουλάχιστον 24 ωρών.

23 Δεν υπάρχει κανένα στοιχείο ούτε στην παράγραφο 5 ούτε σε άλλη διάταξη της οδηγίας 91/628 από το οποίο να μπορεί να συναχθεί ότι ο νομοθέτης της Ενώσεως θέλησε να περιορίσει το πεδίο εφαρμογής της εν λόγω παραγράφου μόνο στις οδικές μεταφορές.

24 Πράγματι, από το γράμμα των διαφόρων παραγράφων του κεφαλαίου VII, σημείο 48, του παραρτήματος της οδηγίας 91/628 προκύπτει ότι αυτές των οποίων το πεδίο εφαρμογής περιορίζεται σε ένα συγκεκριμένο μεταφορικό μέσο περιέχουν σχετική ρητή διευκρίνιση. Έτσι, από το γράμμα των παραγράφων 4, 6 και 7 του εν λόγω σημείου 48 προκύπτει ότι αυτές εφαρμόζονται, αντιστοίχως, στις οδικές, σιδηροδρομικές και θαλάσσιες μεταφορές. Επειδή η παράγραφος 5 του εν λόγω σημείου δεν περιέχει τέτοια διευκρίνιση, πρέπει να θεωρηθεί ότι αυτή αφορά όλα τα μεταφορικά μέσα.

25 Υπό τις συνθήκες αυτές, κρίνεται ότι το κεφάλαιο VII, σημείο 48, παράγραφος 5, του παραρτήματος της εν λόγω οδηγίας εφαρμόζεται επίσης στις σιδηροδρομικές μεταφορές.

26 Αφενός, η ερμηνεία αυτή επιβεβαιώνεται στο πλαίσιο της οικονομίας των διατάξεων της οδηγίας 91/628. Πράγματι, από τους ορισμούς που δόθηκαν στην έννοια του όρου «μεταφορές» και στην έννοια της φράσεως «χρόνος ανάπαυσης», που περιλαμβάνονται στο άρθρο 2, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας, προκύπτει ότι οι χρονικές περίοδοι μεταξύ της φορτώσεως των ζώων επί μεταφορικού μέσου και της εκφορτώσεώς τους από αυτό υπάγονται αμφότερες κατ' ανάγκη είτε στη μεταφορά είτε στην ανάπαυση. Όμως, στο μέτρο που δεν αμφισβητείται ότι οι κανόνες σχετικά με τον ανώτατο χρόνο ταξιδίου, που προβλέπονται στις παραγράφους 2 και 3 του σημείου 48 του κεφαλαίου VII του παραρτήματος της οδηγίας 91/628, εφαρμόζονται, μεταξύ άλλων, στις σιδηροδρομικές μεταφορές, πρέπει να θεωρηθεί ότι και οι κανόνες που αφορούν τον χρόνο ανάπαυσης που είναι μεταγενέστερος του χρόνου μεταφοράς επίσης είναι εφαρμόσιμοι στο εν λόγω μέσο μεταφοράς.

27 Αφετέρου, η ερμηνεία αυτή ενισχύεται από τον σκοπό της οδηγίας 91/628 ο οποίος έγκειται, σύμφωνα με την ενάτη αιτιολογική της σκέψη, στη διασφάλιση αποτελεσματικότερης προστασίας των ζώων κατά τη μεταφορά.

28 Κατόπιν των προεκτεθέντων, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί ως απάντηση ότι το κεφάλαιο VII, σημείο 48, παράγραφος 5, του παραρτήματος της οδηγίας 91/628 εφαρμόζεται, μεταξύ άλλων, στις σιδηροδρομικές μεταφορές.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

29 Με το δεύτερο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών και τα δικαστήρια αυτών, κατά την άσκηση του ελέγχου τους, υποχρεούνται, σε περίπτωση που η παράβαση της οδηγίας 91/628 δεν έχει προκαλέσει τον θάνατο των μεταφερομένων ζώων, να εφαρμόσουν το άρθρο 5, παράγραφος 3, του κανονισμού 615/98 συμφώνως προς την αρχή της αναλογικότητας.

30 Προκαταρκτικώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει, με τη σκέψη 38 της αποφάσεως της 17ης Ιανουαρίου 2008, C-37/06 και C-58/06, Viamex Agrar Handel και ZVK (Συλλογή 2008, σ. I-69), στο πλαίσιο υποθέσεως μεταξύ των ιδίων διαδίκων, ότι οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών δεν μπορούν να αποφασίσουν για το ποσό της επιστροφής κατά την εξαγωγή παρά μόνο στις δύο σαφώς διακρινόμενες μεταξύ τους περιπτώσεις που προβλέπει το άρθρο 5, παράγραφος 3, του κανονισμού 615/98. Στην πρώτη περίπτωση, όταν ο θάνατος των ζώων μπορεί να αποδοθεί στη μη τήρηση των διατάξεων της οδηγίας 91/628, ο νομοθέτης της Ενώσεως δεν αφήνει στην αρμόδια αρχή περιθώριο εκτιμήσεως, καθόσον προβλέπει ρητώς ότι η επιστροφή δεν καταβάλλεται. Αντιθέτως, στη δεύτερη περίπτωση, όταν η εν λόγω αρχή εκτιμά ότι η οδηγία 91/628 δεν τηρήθηκε, χωρίς όμως η μη τήρησή της να προκαλέσει τον θάνατο των ζώων, ο κοινοτικός νομοθέτης παραχωρεί στην αρμόδια αρχή ορισμένο περιθώριο εκτιμήσεως προκειμένου να κρίνει αν η μη τήρηση μιας διατάξεως της εν λόγω οδηγίας μπορεί να συνεπάγεται την απώλεια, τη μείωση ή τη διατήρηση της επιστροφής κατά την εξαγωγή.

31 Ως προς τη δεύτερη αυτή περίπτωση, το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι εναπόκειται στην αρμόδια αρχή να εκτιμήσει αν η παράβαση μιας διατάξεως της οδηγίας 91/628 είχε επιπτώσεις στην καλή διαβίωση των ζώων (βλ., υπό την έννοια αυτή, προπαρατεθείσα απόφαση Viamex Agrar Handel και ZVK, σκέψη 44, καθώς και απόφαση της 13ης Μαρτίου 2008, C-96/06, Viamex Agrar Handel, Συλλογή 2008, σ. I-1413, σκέψη 51).

32 Συναφώς, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η μη τήρηση της οδηγίας 91/628, η οποία μπορεί να συνεπάγεται τη μείωση ή την απώλεια της επιστροφής κατά την εξαγωγή, αφορά μόνον τις διατάξεις της οδηγίας αυτής οι οποίες ασκούν επιρροή στην καλή διαβίωση των ζώων, ήτοι στη φυσική κατάσταση και/ή στην υγεία τους, και όχι εκείνες εκ των διατάξεων αυτών οι οποίες δεν ασκούν καταρχήν τέτοια επιρροή (προπαρατεθείσα απόφαση Viamex Agrar Handel και ZVK, σκέψη 42).

33 Εξάλλου, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι εναπόκειται στην αρμόδια αρχή να εκτιμήσει αν η παράβαση μιας διατάξεως της οδηγίας 91/628 μπορεί να επανορθωθεί και αν η παράβαση αυτή πρέπει να επιφέρει την απώλεια, τη μείωση ή τη διατήρηση της επιστροφής κατά την εξαγωγή. Στην ίδια αρχή εναπόκειται επίσης να αποφασίσει αν επιβάλλεται η μείωση της επιστροφής κατά την εξαγωγή κατ' αναλογία προς τον αριθμό των ζώων που μπορεί, κατά την άποψή της, να έβλαψε η μη τήρηση της οδηγίας 91/628 ή αν η επιστροφή αυτή δεν πρέπει να καταβληθεί, καθόσον η μη τήρηση μιας διατάξεως της εν λόγω οδηγίας αναπόφευκτα είχε επιπτώσεις στην καλή διαβίωση όλων των ζώων (βλ., υπό την έννοια αυτή, προπαρατεθείσες αποφάσεις Viamex Agrar Handel και ZVK, σκέψη 44, και Viamex Agrar Handel, σκέψη 51).

34 Κατά τη Viamex, από την προπαρατεθείσα νομολογία προκύπτει ότι η εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας έχει ως αποτέλεσμα ότι οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών και τα δικαστήρια αυτών οφείλουν να θέτουν σε εφαρμογή σύστημα διαβαθμισμένων κυρώσεων εξαρτώντας τη χορήγηση της επιστροφής κατά την εξαγωγή από την απουσία πραγματικής προσβολής της καλής διαβιώσεως των ζώων κατά τη μεταφορά.

35 Η επιχειρηματολογία αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή.

36 Πράγματι, το Δικαστήριο έκρινε με τη σκέψη 47 της προπαρατεθείσας αποφάσεως Viamex Agrar Handel ότι από το γράμμα του άρθρου 5, παράγραφος 3, του κανονισμού 615/98 προκύπτει σαφώς ότι ο νομοθέτης της Ενώσεως έθεσε ως προϋπόθεση για την καταβολή των επιστροφών κατά την εξαγωγή την τήρηση των διατάξεων της οδηγίας 91/628, ανεξαρτήτως της διαπιστώσεως ότι επήλθε συγκεκριμένη βλάβη στα μεταφερόμενα ζώα.

37 Υπό την έννοια αυτή, η καλή διαβίωση των ζώων δύναται να τεθεί σε κίνδυνο και δεν μπορεί πλέον να διασφαλίζεται από τη στιγμή που δεν τηρούνται οι διατάξεις της οδηγίας 91/628 περί της υγείας των ζώων. Ομοίως, στην πράξη, δεν είναι πάντοτε δυνατό στην αρμόδια αρχή να διαπιστώνει ότι τα ζώα υπέστησαν συγκεκριμένη βλάβη ή τραυματίστηκαν, λόγω μη τηρήσεως των διατάξεων αυτών (βλ., υπό την έννοια αυτή, προπαρατεθείσα απόφαση Viamex Agrar Handel, σκέψεις 48 και 49).

38 Από τη νομολογία που παρατίθεται στις σκέψεις 32 και 33, καθώς και στις σκέψεις 36 και 37 της παρούσας αποφάσεως, προκύπτει ότι η εξέταση εκ μέρους της αρμόδιας αρχής πρέπει, πρώτον, να περιλαμβάνει το ερώτημα αν η διάταξη της οδηγίας 91/628 που δεν τηρήθηκε αφορά την καλή διαβίωση των ζώων. Αν αυτό συμβαίνει, πρέπει, δεύτερον, να καθορίζεται αν αυτή η μη τήρηση αφορούσε την καλή διαβίωση όλων των μεταφερομένων ζώων ή μόνον περιορισμένο αριθμό αυτών ως προς τα οποία ζητήθηκε η επιστροφή κατά την εξαγωγή. Τρίτον, η αρμόδια αρχή πρέπει να εξετάζει αν η διαπιστωθείσα μη τήρηση μπορεί να διορθωθεί. Βάσει αυτών των στοιχείων, η εν λόγω αρχή αποφασίζει αν η παράβαση διατάξεως της οδηγίας 91/628 συνεπάγεται την απώλεια, τη μείωση ή τη διατήρηση της επιστροφής κατά την εξαγωγή.

39 Αν η εν λόγω αρχή καταλήγει στη διαπίστωση ότι η παράβαση των διατάξεων της οδηγίας 91/628 αφορούσε την καλή διαβίωση όλων των μεταφερομένων ζώων, σ' αυτήν απόκειται να αρνηθεί την επιστροφή κατά την εξαγωγή, χωρίς να αποδεικνύεται ειδικώς ότι τα ζώα υπέστησαν συγκεκριμένη βλάβη κατά τη μεταφορά τους.

40 Αντιθέτως, αν η παράβαση των διατάξεων της οδηγίας 91/628 αφορά μέρος μόνον των εν λόγω ζώων, στην αρμόδια αρχή απόκειται να αποφασίσει αν πρέπει να μειώσει την επιστροφή κατά την εξαγωγή κατ' αναλογία προς τον αριθμό των ζώων που ενδεχομένως επηρεάστηκαν από την εν λόγω παράβαση. Εν πάση περιπτώσει, η εν λόγω επιστροφή δεν χορηγείται όσον αφορά τα ζώα ως προς τα οποία οι διατάξεις της οδηγίας 91/628 δεν τηρήθηκαν.

41 Επομένως, στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί ως απάντηση ότι, αν η παράβαση της οδηγίας 91/628 δεν έχει προκαλέσει τον θάνατο των μεταφερομένων ζώων, οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών και τα δικαστήρια αυτών, κατά την άσκηση του ελέγχου τους, υποχρεούνται να εφαρμόσουν το άρθρο 5, παράγραφος 3, του κανονισμού 615/98 συμφώνως προς την αρχή της αναλογικότητας, αρνούμενες την πληρωμή της επιστροφής κατά την εξαγωγή όσον αφορά τα ζώα ως προς τα οποία οι διατάξεις της εν λόγω οδηγίας που αφορούν την καλή διαβίωσή τους δεν τηρήθηκαν.

Επί των δικαστικών εξόδων

42 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (έκτο τμήμα) αποφαίνεται:

1) Το κεφάλαιο VII, σημείο 48, παράγραφος 5, του παραρτήματος της οδηγίας 91/628/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Νοεμβρίου 1991, για την προστασία των ζώων κατά τη μεταφορά και για την τροποποίηση των οδηγιών 90/425/ΕΟΚ και 91/496/ΕΟΚ, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 95/29/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 1995, εφαρμόζεται, μεταξύ άλλων, στις σιδηροδρομικές μεταφορές.

2) Αν η παράβαση της οδηγίας 91/628, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 95/29, δεν έχει προκαλέσει τον θάνατο των μεταφερομένων ζώων, οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών και τα δικαστήρια αυτών, κατά την άσκηση του ελέγχου τους, υποχρεούνται να εφαρμόσουν το άρθρο 5, παράγραφος 3, του

κανονισμού (ΕΚ) 615/98 της Επιτροπής, της 18ης Μαρτίου 1998, για ειδικές λεπτομέρειες εφαρμογής του καθεστώτος των επιστροφών κατά την εξαγωγή όσον αφορά την καλή μεταχείριση των ζωντανών βοοειδών κατά τη μεταφορά, συμφώνως προς την αρχή της αναλογικότητας, αρνούμενες την πληρωμή της επιστροφής κατά την εξαγωγή όσον αφορά τα ζώα ως προς τα οποία οι διατάξεις της εν λόγω οδηγίας που αφορούν την καλή διαβίωσή τους δεν τηρήθηκαν.

(υπογραφές)